

грешног односа према творевини – односа „објективирања“, „утилитаризовања“ и „конзумирања“ творевине, уз дубинско поштовање свега створеног као бескрајног вредног и смисленог дара Божијег човеку и имања Божијег; *есхатолошки еџос*, који, такође, извире из Литургије Цркве као Свете Тајне Царства Божијег; као етос литургијског предокушања–опитовања Парусије, Царства Божијег, започетог већ овде и сада у Светој Ев-

харистији; као етос предучествовања у испуњењу и осмишљењу свега створеног и постојећег – у Христу, у космичко–есхатолошком Телу Христа Парусије, када ће „Бог бити све у свему“. Ова четири начела аутор истиче јер извиру из Предања Православне Цркве, а закључује да треба да буду полазна начела у одређивању начина и праваца за правилан и делотворан приступ еколошком проблему.

Ивица Чауровић

Hellmut Flashar: *Aristoteles : Lehrer des Abendlandes*

München : Beck, 2013

416 стр. : илустр., карте; 21 cm

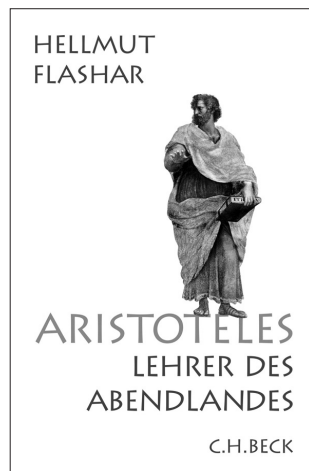
ISBN: 978–3–406–64506–8

Аристотел – учитељ Запада

Готово ниједан други мислилац није трајније и дубље одредио духовни развој Запада но што је то случај са Аристотелом из Стагире (384– 22. пре Христа). Хелмут Фласхар, професор класичне филологије на Универзитету у Минхену и дугогодишњи уредник немачког издања Аристотелових списа, написао је, као суму вишедеценијског изучавања грандиозног дела овог горостаса философије, његов живи и вишеслојни портрет.

Живот и дело Стагиранина стоје у средишту овог свеобухватног и надасве разумљиво написаног портрета. Извори о животу Аристотела, рођеног 384. године пре Хр. у Ста-

гири, на тракијско–македонској међи, сина лекара који потиче из лозе Асклепија (Ескулапа) су нам још из антике познати – са једне стране Диоген Лартије са својим делом *Животи и мисли познатих филозофа*, са друге *Vita Marciana (Codex Marcianus Gr. 227)* која се састоји из двају листова из 13. века који се чувају у Националној библиотеци Св. Марка у Венецији. По-

чев од 367. г. пре Хр. Аристотел ће постати члан Платонове Академије у Атини, да би већ 355, под сводовима сопствене школе „Перипатос“, друге подучавао вештини мишљења и љубави према њој. Доцније је био васпитач Александра Великог, чиме се политички експонирао, стечавши љуте противнике.

Фласхар вели у уводу да његова намера није била да овог мислиоца тумачи као филозофа, будући да је о тој теми у последње време објављено више изванредних студија – Хефе (Höffe), Буххајм (Buchheim), Рап (Rapp), Детел (Detel) – са тежишним тачкама на метафизици, етици, логици, политици, поетици – већ да је желео, као класични филолог, да та питања осветли *in toto*, у контексту целокупног дела, а не са специјалистичког аспекта појединачне дисциплине.

Фласхар осветљава садржаје и проблеме Аристотелових различитих списа из свих области – од етике, која нас упућује на пут у потрази за личном срећом („еудемонија“ човека), преко политике, чија је тема човек у полису, преко учења о језичкој пракси и теорији реторике јавних беседа и поетици као учењу о језику радње у драми, до теорије аргументативних стратегија, које се односе на логику и дијалектику. Фласхар се посебно концентрише на метафизику као „прву философију“ и физику као „другу философију“, да би се посветио и појединачним областима космологије, психологије и биологије.

Аристотел је имао бескрајно поверење у моћ маште, опажања и мишљења. За њега је свет вечан, а оно што је вечно, нема почетка. Отуда у његовом мишљењу нема религиозне компоненте. Његова идеја о Богу је појмовне, не личне природе. Бог је појам који проузрокује „мишљење мишљења“. У његовој етици су положени основи појмова попут пријатељства, жеље/жудње, правде.

Фласхар дакако критички упућује и на Аристотелову „тамну мрљу“ која је опште место класних предрасуда антике у односу на статус жена и робова. Аристотелова реторика је и данас актуелна, његово учење о природним феноменима као и његово учење о логичким операцијама су и данас фасцинирајући дискурси. Аристотелово познавање медицине и ботанике је запањујуће ширине.

Питање пријема и реакције на Аристотелове идеје одражава на егземпларан начин комплексну узајамност философских и научних питања која су детерминисала развој западног и источног мишљења почев од Авероеса у 12. веку, односно његовим вишеструким преплетима са духовном традицијом арапске културе. Само се у Дантеовом делу могу срести преко три стотине цитата из латинског предања. Средњовековна схоластика и њено учење о силогизмима је без Аристотела незамислива. То једнако важи и за нововековну, модерну и савремену философију.

Фласхарова књига је у својој бити – да се послужимо Аристотеловим појмом – протрептичка, односно она која на читање буди и

подстиче. Што се читалац у њу више упушта, утолико дубље рони у њену очаравајућу материју.

Зоран Андрић

Dieter Bremer, Hellmut Flashar, Georg Rechenauer (ур.): *Grundriss der Geschichte der Philosophie – 1 Die Philosophie der Antike / 1–2 Frühgriechische Philosophie*

Basel: Schwabe Verlag, 2013
1088 стр.: илустр. ; 25 cm
ISBN: 978–3–7965–2598–8

Рана грчка философија

Синтеза акрибичне филолошке документарности
и дубоке аналитичке интерпретације

Серија референцијалних дела *Ueberweg – Grundriss der Geschichte der Philosophie* данас је у философији – не само на немачком говорном подручју, већ у глобалним размерама – подухват *par excellence*. Фридрих Ибервег (Friedrich Ueberweg) је име аутора који је између 1863. и 1866. припремио *Основе историје философије од Талеса до наших дана* у четири књиге. Реч је била о најамбициознијем и најопсежнијем пројекту философско-историјског истраживања. Ова серија је названа тако *in honorem* приређивачу Ибервегу, и данас је појам философског компендијума парадигматичне референцијалности. У овом, као и у досад објављеним делима о философији антике, а такође и о философији 17. и 18. столећа, изложени су на најкомпетентнији начин нај-

новији резултати у изучавању философских школа, праваца, струјања и контроверзи.

Grundriss der Geschichte der Philosophie је библиографско референцијално дело које је својим прилозима о биографијама филозофа, својим описима садржаја нормативних и ретких списа, као и својим историј-

ско-систематским излагањем философских доктрина и пријема на који су оне наилазиле, прерасло у референцијално дело без премца. Но, овакви херкуловски подухвати увек захтевају сувише времена. Мо-

